

ІГРОВА СЦЕНОГРАФІЯ ЯК ПЕРШОДЖЕРЕЛО СТВОРЕННЯ СЦЕНІЧНОГО ДІЙСТВА

Крипчук Микола Володимирович

ORCID ID: 0000-0002-1255-7135

канд. мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри режисури та акторської майстерності

Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Ігрова сценографія є першою театральною системою створення сценічного дійства, яка виникла одночасно з народженням театру і утворила мистецтво трансформації видовищного простору. Ця система була основою багатьох театрів, а саме: театрів Античності, Стародавнього Сходу, європейського середньовічного, італійської комедії дель арте, театрів Шекспіра і Лопе де Вега. Її визначає ігрова функція. Мається на увазі використання елементів художнього оформлення безпосередньо у грі акторів.

Витоки створення речових сценографічних персонажів мають свої корені в дотеатральному періоді. У ритуально-обрядових дійствах і святкових видовищах безмовні речові персонажі виконували більш важливу роль, ніж в сучасних театралізованих постановках. Найчастіше вони були центральними об'єктами події, так як втілювали в собі основні образи світу і людського буття. Серед них: багаття, вогняні колеса, палаючі дерев'яні диски, як символи сонця і життєстворення, дерева та інші рослини, як символи вмирання і відродження природи («травневе» дерево: сосна – в Японії; тополя – на Україні; стовп «джеб» – в Стародавньому Єгипті).

Велику групу предметів становили обереги рослинного походження (ягоди, листя і бруньки горобини, просо, пшоно, лляне насіння, цибуля і часник). Оберігами молодят від псування у святкові дні весілля стали: вовчі і ведмежі зуби, зміїна шкурка, металеві предмети (ножі, ножиці). За старих часів – XVI – XVII ст. – оберегом вважався оголений меч. Щоб хвороба не входила в будинок і залишилася на скобі або підкові, їх прибивали біля дверей або порогів багатьох будинків. Найчастіше, у слов'ян оберегами були квіти: «гвоздика червона – на міцну і прекрасну любов; гвоздика біла – від смутку і туги, гвоздика строката – оберіг від безпліддя, щоб у молодих було повноцінне життя; гербера – на залучення, з'єднання людських сердець, зелень в букеті – захищає від бідності і банкрутства, калла – грошовий талісман, ірис – оберіг чоловічого здоров'я та сили; лілія біла – на щастя» [1].

Також активно використовувалися ляльки, маски, костюми, реквізит, гра з речами. Речі на сцені є тривимірними. Вони знаходяться на сцену для того, щоб прямо або побічно, безпосередньо або опосередковано брати участь в дії. Вони можуть грати свої ролі відповідно до життєвого, позасценічного застосування або перевтілюватися в предмети для гри. Бутафорські речі на сцені володіють чималим психологічним ресурсом справжньої речі, як її загальнофункціональних, так і ігрових можливостей. Предметний світ театралізованого дійства допомагає глядачеві увійти в життя героїв, відчувати саме повітря епохи, а виконавцю – зануритися в глиб сюжету. Важливо, щоб до контакту з актором річ не привертала уваги глядача в контексті своєї пересічності. Тільки у контакті з ним, річ трансформується і набуває певних сенсів.

У майданному дійстві завжди застосовуються гіперболізація і гротеск, характерні для старовинного середньовічного вуличного театру, народного балагану, які знайшли своє відображення у сучасних сценічних постановках.

В будь-якому випадку, сценографія повинна бути дієвою. «Дієва сценографія є засобом виявлення актора, можливістю декорації проявити не сюжетне, а сенсове мізансценування, що в рухах актора та у взаємодії його з елементами оформлення вистави візуалізує глядачеві приховані важелі та причини поведінки героя» [3, с. 130]. Саме це впливає на створення загальносценічного художнього образу, що в свою чергу «передбачає композиційне і образотворче рішення сценічного простору» [2, с. 92].

Режисерська компетентність в області формування художнього образу засобами ігрової сценографії полягає в грамотному відборі і вмілому використанні предметів ігрової сценографії в постановці. Деякі практики сцени вважають, що режисер зобов'язаний створювати виставу два рази: для сліпих – щоб все було ясно через слово, виразне, чітке, і для глухих – щоб через виразний, чіткий рух можна було зрозуміти сюжет і систему взаємовідносин дійових осіб.

Список використаних джерел:

1. Весільні обереги - весільна атрибутика. URL: <http://kviti-kviti.pp.ua/4483-vesln-oberegi-veslna-atributika.html> (дата звернення: 22.07.2023).
2. Крипчук М. В., Логвін І. М. Інформаційна та мізансценічна функції сценографічного рішення. Актуальні дискурси мистецтва естради: традиції та європейська інтеграція : матеріали III Всеукр. наук. конф. науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, здобувачів, магістрантів та студентів, м. Київ, 21 квіт. 2023 р. Київ, 2023. С. 90–93.
3. Никоненко Р. М. Вплив розвитку сценографії на художньо-образне трактування в пластичній режисурі. Мистецтвознавчі записки. 2022. Вип. 42. С. 127–132.